

door dr. J. G. F. Terwindt

Dr. J. G. F. Terwindt is afdelings-bibliothecaris van de Algemene Bibliotheek aan de Katholieke Hogeschool te Tilburg.

De regionale resultaten van het CDA

De jongste Statenverkiezingen in maart 1982 hebben in vergelijking met die in 1978 voor het CDA in iedere regio in min of meerdere mate een procentueel verlies te zien gegeven.

Dit artikel tracht een sociografische bijdrage te leveren tot een nadere analyse van deze regionale verliezen waarbij de statenkieskringen de grondslag vormen.

Allereerst worden, uitgaande van het electorale landelijk resultaat, twee berekeningswijzen tegenover elkaar geplaatst, namelijk de traditionele berekeningswijze en de methode van het zgn. aandelen-onderzoek.

Het aandelen-onderzoek geeft, zoals nader wordt aangetoond, geheel andere resultaten als de traditionele berekeningswijze. Bij toepassing in de regio Limburg blijken de verkregen resultaten spectaculair te zijn.

Vervolgens worden in een aantal regionale cartogrammen de aandelen van de kieskringen in de regionale verliezen in beeld gebracht. De min of meer positieve bijdragen van aaneengesloten kieskringen in Noord- en Zuid-Holland en in de drie zuidelijke regio's springen daarbij in het oog.

Nadat de aandelen van de gemeenten naar inwonertal in de regionale verliezen nader zijn belicht, wordt besloten met een opmerking over een mogelijke bijdrage van deze sociografische inventarisatie bij voortgezet onderzoek.

Twee berekeningswijzen

In bijgaand overzicht (tabel 1) is per afzonderlijke regio berekend het verschil van het behaalde stemmenpercentage van het CDA in de Statenverkiezingen in het jaar 1982 t.o.v. 1978 (kolom 2).

Vervolgens zijn per regio deze verschillen uitgedrukt in procent van het behaalde stemmenpercentage in 1978 (kolom 3). De op deze wijze berekende verhoudingscijfers geven na onderlinge vergelijking inzicht in de mate van de regionale verliezen in 1982 t.o.v. 1978.

Naast deze als zodanig te noemen traditionele berekeningswijze is de methode van het electorale aandelen-onderzoek geïntroduceerd. Daartoe is per regio in beide jaren het aantal op het CDA uitgebrachte stemmen gerelateerd aan het totale aantal landelijk uitgebrachte stemmen (= 100). Op deze wijze kunnen de regionale aandelen in het landelijk percentage van het CDA in de betreffende verkiezingsjaren worden afgelezen (kolommen 4 en 5). Ten slotte geven de verschillen tussen de aandelen in beide jaren aan in welke mate de regio's een bijdrage tot het landelijk

RESULTATEN VAN HET CDA IN DE VERKIEZINGEN VAN DE
PROVINCIALE STATEN IN DE JAREN 1978 EN 1982

Tabel 1 Regionale resultaten

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
regio	verschil stemmen- percentage 1982 t.o.v. 1978	verschil kolom (2) in procent v.h. stemmen- percentage 1978	aandelen in landelijk percentage 1978	1982	verschil kolommen (5) - (4)
Groningen	-1,76	-7,0	1,09	1,03	-0,06
Friesland	-3,32	-8,8	1,66	1,61	-0,05
Drenthe	-1,75	-6,2	0,90	0,87	-0,03
Overijssel	-1,82	-4,3	3,24	3,23	-0,01
Gelderland	-2,54	-6,5	4,77	4,58	-0,19
Utrecht	-3,58	-10,6	2,16	2,02	-0,14
Noord-Holland	-1,62	-6,4	4,26	3,89	-0,37
Zuid-Holland	-1,22	-4,5	6,00	5,51	-0,49
Zeeland	-1,80	-5,5	0,80	0,78	-0,02
Noord-Brabant	-1,46	-3,0	6,54	6,42	-0,12
Limburg	-0,10	-0,2	3,65	3,46	-0,19
Nederland	-1,67	-4,8	35,07	33,40	-1,67

Tabel 2 Resultaten naar urbanisatiegraad der gemeenten

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
plattelands- gemeenten	-2,73	-6,1	4,83	4,84	+0,01
verstedelijkt platteland	-2,23	-4,9	10,11	9,97	-0,14
forensengemeenten	-3,14	-9,4	4,98	4,83	-0,15
grote steden (< 100.000 inw.)	-2,06	-6,1	8,56	7,96	-0,60
zeer grote steden (≥ 100.000 inw.)	-0,86	-3,5	6,59	5,80	-0,79
Nederland	-1,67	-4,8	35,07	33,40	-1,67

verlies (= 1,67 %) hebben geleverd (kolom 6).

Regionale verschillen

De traditionele berekeningswijze laat zien dat in verhouding tot het landelijk verhoudingscijfer (= -4,8 %) de drie noor-

delijke regio's, Gelderland, Utrecht, Noord-Holland en Zeeland meer verliezen hebben boeekt. De regio's Overijssel, Zuid-Holland, Noord-Brabant en Limburg (met een zeer gering verlies) zijn daaronder gebleven (kolom 3). Het aandelen-onderzoek laat zien dat de beide

Hollandse regio's gezamenlijk voor 0,86%, dat is meer dan de helft, tot het landelijk verlies (= -1,67%) hebben bijgedragen en dat het CDA in deze regio's bijzonder kwetsbaar is (kolom 6). Ten slotte is op te merken dat de regio's Overijssel, Zeeland en Drenthe in zeer geringe mate tot het landelijk verlies hebben bijgedragen.

Urbanisatieraad der gemeenten

Indien de resultaten van het CDA in beide jaren gegroepeerd naar de urbanisatiegraad van de gemeenten worden gezien, dan zijn er onderlinge verschillen te constateren (tabel 2).

De traditionele berekeningswijze laat zien dat in verhouding tot het landelijk verhoudingscijfer (= -4,8%) de plattelandsgemeenten, de forensengemeenten in het bijzonder en de grote steden meer verliezen hebben geboekt. De verstedelijkte plattelandsgemeenten zijn in de nabijheid van het landelijk verhoudingscijfer en de zeer grote steden zijn daaronder gebleven (kolom 3). Het aandelen-onderzoek geeft als resultaat dat bij toenemende verstedelijking de negatieve bijdrage tot het lande-

lijk verlies (= -1,67%) in het bijzonder in de grote steden toeneemt.

Opmerkelijk is de positieve bijdrage van de plattelandsgemeenten. Ofschoon deze zeer gering is, hebben deze gemeenten een verder verlies tegengehouden. Het CDA is zeer kwetsbaar gebleken in de stedelijke gemeenten die gezamenlijk voor 1,39%, dat is meer dan 80 pct., tot het landelijk verlies hebben bijgedragen (kolom 6).

De regio Limburg

Indien nu de regio met het geringste verlies, met name Limburg en wel de aandelen van de kieskringen in deze regio overeenkomstig de boven beschreven berekeningswijze worden gezien, dan blijkt het resultaat spectaculair te zijn (tabel 3). Te constateren valt dat negatieve en positieve kringbijdragen naast elkaar voorkomen en dat op deze wijze het regionale verlies tot een minimum werd teruggebracht.

Volgens de traditionele berekeningswijze hebben de kringen Maastricht, Gulpen in het bijzonder en Heerlen in verhouding tot het regionale verhoudingscijfer (=

Tabel 3 Resultaten naar statenkieskringen in de regio Limburg

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
staten- kieskringen	verschil stemmen- percentage 1982 t.o.v. 1978	verschil kolom (2) in procent v.h. stemmen- percentage 1978	aandelen in regionaal percentage 1978	1982	verschil kolommen (5) - (4)
Maastricht	+0,28	+0,7	3,75	3,83	+0,08
Gulpen	+2,25	+4,2	4,21	5,23	+1,02
Sittard	-0,90	-1,7	11,19	10,23	-0,96
Heerlen	+1,43	+3,4	8,30	7,57	-0,73
Roermond	-1,05	-2,1	5,27	4,93	-0,34
Weert	-3,81	-5,9	6,07	6,21	+0,14
Venlo	-0,19	-0,3	6,20	6,53	+0,33
Horst	-3,22	-5,2	6,45	6,81	+0,36
Limburg	-0,10	-0,2	51,44	51,34	-0,10

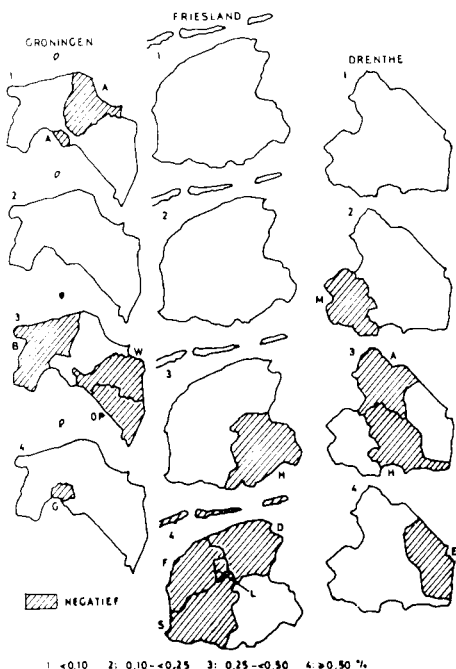
-0,2 %) winst boekt. De kringen Sittard, Roermond, Venlo, in het bijzonder Weert en Horst zijn daaronder gebleven (kolom 3).

Het aandelen-onderzoek geeft als resultaat dat naast de kringen Maastricht en Gulpen juist de kringen Weert, Venlo en Horst een groter regionaal verlies (= 0,10 %) hebben tegengehouden en dat Heerlen met een positief verhoudingscijfer (kolom 3) tot een negatieve bijdrage is gekomen (kolom 6). Dit is vermoedelijk toe te schrijven aan de geringe opkomst van de kiezers.

Regionale cartogrammen

Overeenkomstig het aandelen-onderzoek in de regio Limburg zijn in bijgaande regionale cartogrammen de bijdragen van de kieskringen weergegeven in het procentuele verlies in het jaar 1982 t.o.v. 1978 voor iedere regio afzonderlijk. Daarbij worden vier categorieën onder-

AFB. 1. AANDELEN VAN KIESKRINGEN IN REGIONALE VERSCHILLEN VAN STEMMENPERCENTAGES VAN HET C.D.A. IN DE STATEN-VERKIEZINGEN 1982 TOV 1978

scheiden, namelijk: een verlies of winst of wel een negatieve of positieve bijdrage van resp. 1. $< 0,10\%$, 2. $0,10 - < 0,25\%$, 3. $0,25 - < 0,50\%$ en 4. $\geq 0,50\%$.

Indien de procentuele verliezen in de onderscheiden regio's in het oog worden gehouden (tabel 1, kolom 2) dan zijn per afzonderlijke regio de volgende bijdragen van de statenkringen in deze verliezen te constateren.

De drie noordelijke regio's

In het regionale verlies van Groningen (= -1,76 %) heeft de kring Appingedam (A) (w.o. de gemeente Haren) een min of meer positieve bijdrage geleverd door een groter verlies tegen te houden (afb. 1). Dat kan niet worden gezegd van de kringen Bedum (B), Winschoten (W) en Oude Pekela (OP) en vervolgens in meerdere mate van de kring Groningen (G) die alle tot het verlies in deze regio hebben bijgedragen.

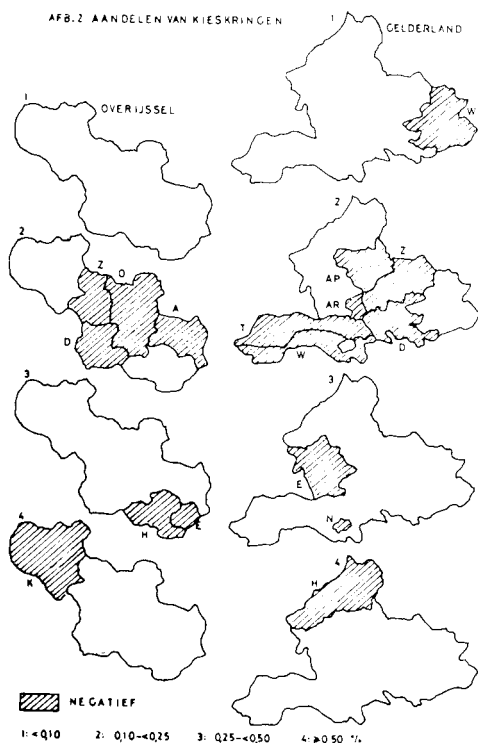
Omvangrijker is het verlies in Friesland (= -3,32 %). In deze regio zijn daar praktisch alle kringen waaronder Heerenveen (H) in mindere mate en Sneek (S), Franeker (F), Dokkum (D) en Leeuwarden (L), alle in meerdere mate, verantwoordelijk voor.

In het verlies van Drenthe (= -1,75 %) levert de kring Meppel (M) een geringere bijdrage dan de kringen Assen (A) en Hoogeveen (H) waarbij Emmen (E) met een grotere negatieve bijdrage de rij sluit.

Overijssel en Gelderland

In Overijssel hadden de kringen Deventer (D), Zwolle (Z), Ommen (O) en Almelo (A) het regionale verlies (= -1,82 %) enigermate kunnen beperken, ware het niet dat de kringen Hengelo (H) en Enschede (E) en tenslotte Kampen (K) tot een groter verlies hadden bijgedragen (afb. 2).

De kring Winterswijk (W) heeft een groter regionaal verlies in Gelderland (=

-2,54%) tegengehouden. De kringen Arnhem (AR), Apeldoorn (AP), Zutphen (Z), Doetinchem (D), Wijchen (W) en Tiel (T) die gezamenlijk een groot regionaal aandeel vormen, hebben het verlies opgevoerd. Tot vermeerdering van het regionale verlies hebben ten slotte de kringen Ede (E) en Nijmegen (N) en in het bijzonder Harderwijk (H) bijgedragen.

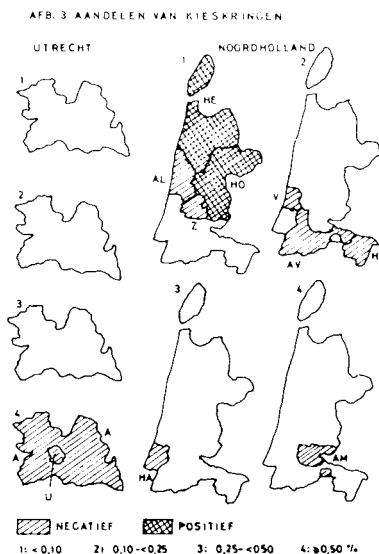
Utrecht en Noord-Holland

Het verlies in de regio Utrecht (= -3,58 %) kan niet nader worden beschreven daar alleen de verliezen van de stad Utrecht (U) en de kring Amersfoort (A) die het restant van deze regio beslaat, bekend zijn (afb. 3). Geconstateerd kan echter worden dat de eerstgenoemde een grote bijdrage tot het regionale verlies heeft geleverd.

In Noord-Holland is een groter regionaal verlies (= 1,62 %) tegengehouden door de kringen Den Helder (HE), en Hoorn

(HO), beide met een positieve bijdrage, Alkmaar (AL) en Zaanstad (Z). Gezamenlijk vormen zij aaneengesloten gebieden die economisch geografisch bekend zijn als de kop van Noord-Holland, West-Friesland en Kennemerland.

Tot vermeerdering van het regionale verlies hebben bijgedragen de kringen Velsen (V), Amstelveen (AV) en Hilversum (H), waarbij vervolgens Haarlem (HA) en ten slotte Amsterdam (AM) zich in grotere mate niet onbetuigd lieten.

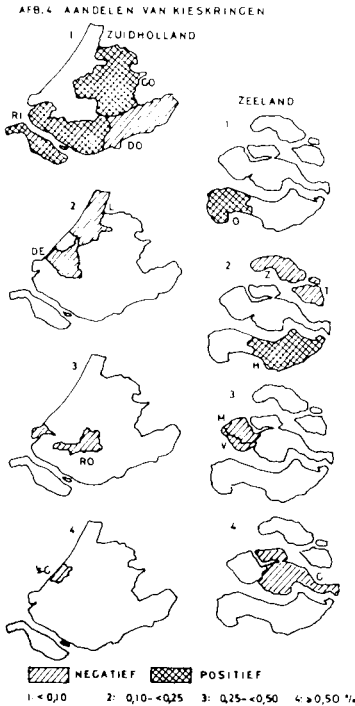
Zuid-Holland en Zeeland

In Zuid-Holland werd een groter regionaal verlies (= -1,22 %) tegengehouden door een positieve bijdrage van de kring Gouda (GO) en van de Zuidhollandse eilanden die zijn verenigd in de kring Ridderkerk (RI). In dit geheel heeft de kring Dordrecht (DO), die zijn negatieve bijdrage tot een minimum wist te beperken, een positieve rol gespeeld (afb. 4).

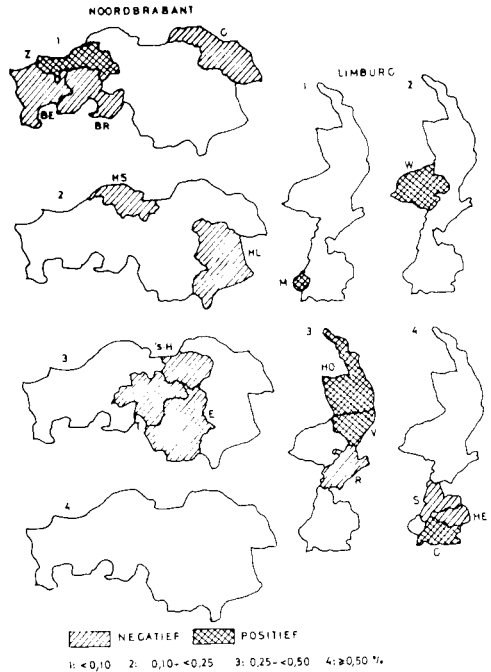
Het zijn de stedelijke kringen Leiden (L) en Delft (DE) en vervolgens Rotterdam (RO) en in meerdere mate 's-Gravenhage ('s-G) waaraan voornamelijk het regionale verlies is toe te schrijven.

In Zeeland heeft de kring Oostburg (O) een positieve bijdrage geleverd tot vermin-

dering van het regionale verlies (= 1,80 %). Hierbij sluit zich Hulst (H) in meerdere mate aan, zodat de bijdrage van geheel Zeeuws-Vlaanderen positief is. Minder positief zijn de bijdragen van de kringen Zierikzee (Z) en Tholen (T), waarna de kringen in Walcheren met name in Middelburg (M) en Vlissingen (V) in meerdere mate volgen. Ten slotte hebben Noord- en Zuid-Beveland, die zijn verenigd in de kring Goes (G), het regionale verlies vermeerderd.

AFB. 5 AANDELEN VAN KIESKRINGEN

positieve bijdrage geleverd. De kringen Heusden (HS) en Helmond (HL) hebben echter een meer negatieve bijdrage tot het regionale verlies geleverd, waarna 's-Hertogenbosch ('s-H), Tilburg (T) en Eindhoven (E) in meerdere mate volgen.

In Limburg is het regionale verlies (= -0,10 %) tot een minimum beperkt gebleven door kringen die, zoals reeds vermeld, hierin enerzijds een positieve en anderzijds een negatieve bijdrage hebben geleverd.

Een positieve bijdrage is te constateren in Maastricht (M) en vervolgens in Weert (W). Een grotere positieve bijdrage in de Noordlimburgse kringen Horst (HO) en Venlo (V) en tenslotte een nog grotere bijdrage in de kring Gulpen (G). Daartegenover staan de meer negatieve bijdragen van de kringen Roermond (R) en in het bijzonder de Zuidlimburgse kringen Sittard (S) en Heerlen (HE).

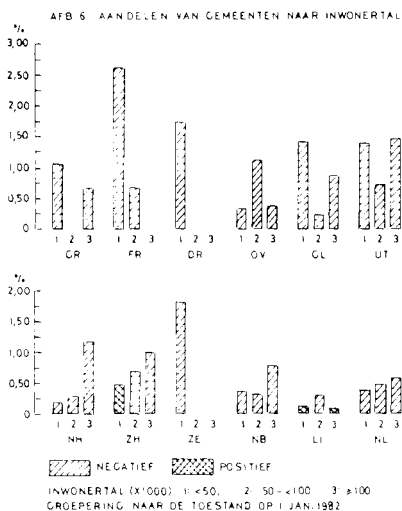
Noord-Brabant en Limburg

In Noord-Brabant heeft de kring Zevenbergen (Z) door een positieve bijdrage een groter regionaal verlies (= -1,46 %) tegengehouden (afb. 5). Hierbij sluiten zich, zij het met een gering verlies, de kringen Bergen op Zoom (BE), Breda (BR) en Grave (G) aan. De kringen in Noordwest-Brabant hebben gezamenlijk in min of meerdere mate een

Het inwonertal der gemeenten

In het kader van de beschikbare gegevens ontbrak de mogelijkheid om per afzonderlijke regio de aandelen van de gemeenten gegroepeerd naar urbanisatiegraad nader te bezien.

Wel bestond de beperkte mogelijkheid om per regio de aandelen van de gemeenten gegroepeerd naar het inwonertal te bezien en wel in drie categorieën, namelijk: gemeenten met minder dan 50.000 inwoners, gemeenten met 50.000 - 100.000 inwoners en gemeenten met 100.000 en meer inwoners.

Aan de hand van bijgaande grafiek (afb. 6) is af te lezen dat in de drie noordelijke regio's uitgezonderd in Groningen, de kleinere gemeenten met minder dan 50.000 inwoners bepalend zijn voor de regionale verliezen.

In Overijssel zijn dat de middengemeenten van 50.000 - 100.000 inwoners en in Gelderland en Utrecht de kleinere en zeer grote gemeenten met meer dan 100.000 inwoners.

In de beide Hollandse regio's zijn de zeer grote gemeenten bepalend, waarbij gelet dient te worden op de positieve bijdrage van de kleine gemeenten in Zuid-Holland. In Zeeland bepalen alleen de kleinere ge-

meenten het regionale verlies. In Noord-Brabant spelen de zeer grote gemeenten een belangrijke rol en in Limburg is een positieve bijdrage van de kleinere gemeenten en een zeer grote gemeente te constateren.

Voortgezet onderzoek

De beschreven aandelen van de kieskringen in de regionale verliezen vormen een eerste sociografische inventarisatie. Indien de resultaten van de Staten- en Kamerverkiezingen in de afgelopen jaren op soortgelijke wijze worden beschreven dan kan na onderlinge vergelijking een dergelijke inventarisatie leiden tot het onderkennen van regionale patronen. Indien de aandelen van enige kieskringen over een reeks van jaren daarin consistent blijken te zijn, dan is voortgezet onderzoek van belang. Daarbij dienen in betreffende kringen geruime tijd voor iedere verkiezing opinieonderzoeken met demosociale kenmerken te worden gehouden. De resultaten kunnen zodanig operationeel worden gemaakt dat zij als elementen de verkiezingscampagnes kunnen ondersteunen.

